Ч. 235 (10.912).

Після конфіскати — другий наклад.

Львів, субота 23. жовтня 1926.

Pocztowa oplata zaplacono ryczaltem.

Рік XLIV.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДЕННО ПЕРЕДПОЛУДНЕМ

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ: Львів, Ринок ч. 10, II. пов. Конто почт. щадн. 143.322. Адреса для телеграм: „Діло", Львів. Гол. Редактор приймає від 11—12 год. передполуднем. Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА: Місячно: в краю 4·50 зол. За границею: В Америці 1 долар, Франції, Голяндії, Бельгії 20 фр. фр., Італії 7·50 зл., Німеччині 7·50 зл., Швайцарії 5 шв. фр., Чехословаччині 30 ч. к., Румунії 15 лей, Болгарії 7·50 зл., Австрії 7·50 зл. — Зміна адреси 1 зол.

В справі оголошень звертатися до адміністрації.

ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 20 сот.

Проти світової фінансерії.

Проти експльоатації народів світовими фінансістами. — Морган і Шахт не підписали маніфесту. — Резерва консервативної преси в Англії. — Становище Злучених Держав.

Льондон, 21. жовтня 1926.

В „Пополо д Італія" оголошує брат премієра Мусолінія півурядову ноту, в якій зазначує, що заініціована в маніфесті господарських і банкових сфер потітика пригадує надто німецьку господарську, фінансову і політичну програму для середущої Европи. Було би нечесно — на думку італійського журналіста — напередодні великої міжнародньої господарської конференції закладати такі картелі, як це пропонує маніфест. Життя й будучність народів не залежать виключно від їх фінансового положення і тому фінансерія не має права домагатися виключного права кермувати долею народів. Чи не було би відповідаючим хвилі, якби з хвилею злуки плютократії цілого світу в картелі відповів на це таким самим способом пролєтаріят?

Льондонська преса подає, що великі міліярдери Морган і Шахт не підписали відомого маніфесту світової фінансерії. Їх підписи поміщено без порозуміння з ними.

Консервативна преса в Англії поставилася до маніфесту з резервою, підчеркуючи його неясність щодо категоричних постулятів. Натомісць ліберальна преса маніфестом затоплена, вказуючи на те, що вона все боролася за вільну торговлю.

З міродатних кругів повідомляють, що вашингтонський уряд має намір заявити прилюдно, що на його думку тези міжнародного маніфесту, які дотичать митних тарифів, не відносяться до Злучених Держав. Уряд Злучених Держав дасть зате підтримку тим проєктам, що мають на меті зменшити труднощі з граничним митом в Европі.

З польських справ.

С...кання сойму. — Нота до Москви. — Пресовий закон. — Ще один гість. — Зміни в адміністрації.

Варшава, 21. жовтня 1926.

По засіданню Ради міністрів, що відбулося в середу, відбулася в четвер конференція між премієром Пілсудським і мін. фінансів Чеховичем. Усталено точки урядового експозе, яке заінавгурує буджетову дискусію на найближчому засіданні сойму. Експозе (чисто фінансове) виголосить мін. Чехович.

Речинцем скликання сойму вважають день 28. ц. м. Цей речинець усталено підчас ревізити марш. Ратая у премієра.

Дня 21. ц. м. виїхав з Варшави до Москви спеціяльний дипльоматичний курієр з нотою до радянського уряду. Зміст ноти має бути публично оголошений завтра.

Варшавські часописи подають, що новий пресовий закон, який має появитися в дорозі розпорядку президента Польщі, є просто драконський. Він змагає до замкнення всякої свободи в обговорюванні публичного життя в Польщі. Давніший австрійський закон, що обовязує ще на терені Галичини, є просто новочасним у порівнанні з проєктом, який уродився в головах польських урядовців.

Президент Federal Resrvv Bank Гардінг перебуває тепер у Варшаві та відбуває конференції з директором Банку Господарства Краєвого п. Стечковським. П. Гардінг, щоби зазнайомитися з господарськими відносинами Польщі, має звидіти деякі міста, між иншим Львів, Калуш, Дрогобич і Борислав.

В звязку з деклярацією міністерства внутрішніх справ про систему адміністрації, в недовгому часі має вийти розпорядок про зміну устрою влади першої і другої інстанції.

Personalia.

У військових колах поширюється поголоска, що генерал **Сікорський**, теперішній командант О. К. VI., звертався в службовій дорозі до міністерства військових справ про звільнення його з військової служби. Маршал Пілсудський мав навіть прихилитися до просьби Сікорського, який з днем 1. січня 1927 покине військо-службу. В добре поінформованих, як кажуть, колах твердять, що генерал **Розвадовський** на протязі тижня має бути звільнений з арешту. Януш **Радзівіл** має бути іменований ...ським послом в Букарешті.

Заповідь хуліганства.

Чим погрожує Хієна?

Львів, 22. жовтня 1926.

Львівський кореспондент краківського „Іл. Кур. Цодз.", передового представника польської жовтої преси, в приводу вбивства кур. Собінського телефонує під датою 20 ц. м.:

„В місті постійно панує велике обурення — тим більше, що всякі признаки вказують рішучо на те, що вбивство, доверщене на кур. Собінським, має **політичний характер**. Якщо початково під тим оглядом були деякі вагання, то вислідами слідства їх вповні здементовано.

Мірою обурення може бути факт, який подаємо для характеристики настроїв, у принципі осуджуючи його якнайгостріше. **Горяча молодь голосно говорить про те, що коли власти не зуміють схопити вбийників, то своїм обовязком уважатиме приноровлення терору і вєпла.ти супроти українських політиків** у надії, що така акція на будуче відведе українські військові організації від політичних убивств."

До цього слід додати, що „Іл. Кур. Цодз." є органом новоабльокованої Хієни (вшехполяки, христ. демократія, „Пяст" і Н. П. Р.). Одночасно львівський кореспондент цього органу є мужем довіря політичної поліції. Така погроза, хоч би і з додатком „принціпового осуду, є **незвичайно знаменна.**

Поліція не лише не в силі найти атентатчиків, але і встановити їх провенієнції. Не зважаючи на те, її муж довіря, а одночасно пресова труба „народового табору" підбехтує недоварені, в шовіністично-канібалістичній атмосфері виховані, в окропі ненависти купані голови проти... українських політиків, загріваючи польську молодь до терору і відплати.

Отже зі сторінок польської преси, під протекторатом державного прокуратора, роздаються голоси, що взивають до кривавої розправи. Українські політики не можуть брати ніякої відповідальности за вчинки невідомих тайних організацій, якщо такі істнують, але противна сторона прилюдним зазивом бере повну відповідальність за його наслідки.

Ревізії й арештування.

Дня 20. ц. м. вчасним ранком перед 7-ою годиною явилося в мешканні п. Михайла **Матчака** кількох агентів і поліцаїв та заявили, що мають наказ з Дирекції поліції перевести ревізію. Письменного наказу на переведення ревізії не мали і не зважаючи на протест, все таки перевели ревізію, яка тревала біля трьох годин. Забрано приватну переписку, кілька примірників ріжних часописів і всі акти Комітету Допомоги Політичним Вязням. По переведенні ревізії арештовано **Михайла Матчака** і його 17-літнього брата **Петра Матчака**, друкарського учня. Обох арештованих спроваджено до бюра політичної поліції при Казимирівській улиці ч. 30. Після переслухання випущено п. Михайла Матчака біля 3-тої год. пополудні на волю, а Петра Матчака задержано ще в поліційних арештах.

Крім того арештовано кілька десятків ріжних молодих людей, в тому числі кількох перепавших при матурі абітурієнтів. Більшість їх випущено після переслухання ще вчора на волю.

Поліційне слідство.

Поліція веде енергійно слідство і працює днем і ночію для викриття убивства. Змобілізовано весь апарат у Львові і на провінції. Також судові слідчі власти і прокуратура займається цією справою. Зі зрозумілих причин слідство ведеться зі збереженням якнайбільшої таємности. Вістки польської преси, як і поголоски в місті слід приймати з найбільшою резервою.

Біржа.

Гроші.

Тенденція незмінена. Оборот слабий. На приватній біржі платили: американський долар 9·01—9·01·50, канадійський долар 8·95—8·96, чеські корони 0·26·00—0·26·50, леї 0·04·00—0·04·50, франки французькі 0·25·50—0·26·00, франки швайцарські 1·70—1·72, фунти штерлінги 43·00—4.·50.

Золото: 20 австр. корон 35·80—36·00, 20 фр. франків 33·30—33·60, 20 нім. марок 42·20—42·50, 10 рублів 45·5.—46·00.

Срібло: австр. корона 0·65—0·67, 5 австр. корон 3·50—3·60, австр. фльорен 1·75—1·80, рубель рос. 2·80—2·90, копійки за рубель 1·40—1·45.

Збіжжя.

Для апровізації Шлеська пошукують пшениці і жита при недостачі подачі, спричиненій неможливістю одержання залізничих вагонів. Поза біржею більші обороти у промислових бараболях. Пошукують ячменю і гороху при цінах звижкових. Тенденція легко звижкова. Настрій оживлений. Ціни оціночні без трансакцій. Пшениця красва двірська 45·00—46·00, пшениця красва селянська 42·50—43·5., жито галицьке 32·00—33·00, ячмінь галицький броварний 31·00—32·00, ячмінь галицький до перемелювання 28·50—29·5., ячмінь пастевний 26·00—27·00, овес галицький 27·00—28·00, кукурудза румунська 29·50—30·50, бараболі промислові 6·00—6·50, фасоля біла 38—40, фасоля колірова 30·00—32·00, фасоля краса 36·00—38·00, горох пів-Вікторія 75—81, горох полевий 50·00—60·00, бобик 31·00—33·00, вика 34·00—36·00, сіно прасоване 8·00—9·00, солома прасована 4·00—4·25, гречка 31·00—32·00, льон 58·00—62·00, ріпак озимий 62·00—64·00, отруби житні нетто без мішка 17·25—17·50, крупи гречані 53·00—65·00, крупи ячмінні 48·00—49·00, пенцак 47·5—48·00, конюшина червона 115·00—300·00, мак синій 159·00—160·00, мішки ютові 1·90, мішки ужинані добрі за штуку 1·50 зол.

Затиснений пястук

Львів, 22. жовтня 1926.

З приводу вбивства, доверщеного на особі львівського куратора Собінського, не хотіли ми передчасно забирати голосу, не знаючи безспірних мотивів цього кривавого акту, ані імен і походження атентатчиків. Одначе польська преса й усі офіційні чинники вже в теперішній стадії перенесли справу на **політичний** грунт, на ненавидні взаємини двох сусідніх народів: польського й українського.

Самозрозуміло, що в тих змаганнях обопільний біланс заповнювався все новими позиціями, але ніколи не міг бути ані вирівнаний, ані замкнений. І тепер, якщо дійсности відповідалиб здогади противної сторони, той нескінчений рахунок заповнився новою позицією.

Уважаємо своїм обовязком зазначити на цьому місці, що ми є принціповими противниками **всякого** терору, терору всіх родів і відмін. Виходячи з того основного заложення, ми далекі від возвеличування й індивідуального терору. Одначе тут слід зробити ще одну замітку.

Бо атмосфера є занадто душна, занадто наелектризована, переповна елементами пристрастей, а така атмосфера рішучо не надається до холодного й зрівноваженого розгляду подій, її оцінки та роблення **доцільних** висновків.

Бо й як-же розглядати ситуацію, як робити доцільні висновки, як провітрювати душну атмосферу, коли по противній стороні зустрічаємо одно божевілля, якого не лише символом, але й реальним атутом є вічно чинний, безупинно й хаотично діляючий **затиснений пястук**? П отивна сторона бундючно заявляє, що „не схилить карку перед ворогом і не відчинить затисненого пястука" („Сло-

НАДІСЛАНЕ.

За надіслане Редакція не відповідає.

Цим заявляю, що за всякі можливі грошеві зобовязання і довги, затягнені Орестом (Сяньом) Авдиковичем, ні я особисто, ні моя фабрика не відповідає.

Львів, 21. жовтня 1926.

Климентина Авдикович Глинська.

бельгійська фірма вислала листівку експрес до Брюсселю: листівку вийняли із скриньки зовсім точно і вислали разом з иншими листами, одначе... ця листівка дійшла на адресу щойно 23 роки пізніше, після смерти адресата, до його наслідників. Зате листівка має величезну вартість і її хотять купити до музею. Якби в нас був музей бюрократичних чудасій, то мали би що чужинці оглядати!

— **Норвегія не хоче обмежень алькоголю.** Цими днями населення Норвегії рішало загальним голосуванням важну справу: чи заборона вживати алькоголь, заведена в 1923 р., має тривати надалі? Ця заборона торкалась усіх спіртних напитків вище 21 проц., себто пива та вина можна було пити до схочу. Дивний „прогібіційний" закон має свою причину у господарській конечности продавати свої шпроти та сардинки Еспанії та Португалії, а за те брати від них вино. Таким робом Норвегія від 1923—1926 р. випила найбільше „портвайну", ще й була приневолена торговельним договором купити від Франції 400.000 літрів коняку, величезну суму, коли зважити, що населення Норвегії є приблизно таке як Берліна. Заборона продажі алькоголю витворила безмежну скількість потайних, домашніх фабрик і ніякі кари не помагали, щоби цю контрабанду стримати. Це було причиною, що в столиці краю, в Осльо, тільки 10 проц. голосувало за дотеперішньою забороною.

— **Скромність учениці.** Професорка фізики у паризькій Сорбоні, лавреатка Нобля, винахідниця радія пані Кюрі виїхала до Копенгаги. Там живе її товариш по професії ректор політехніки фізик Бор, також лавреат Нобля. Копенгага заворушилася: представники уряду, науки, преси дипльоматії і міста рішили зустріти достойну гостю на залізниці. Голова міста приготовив ще одну промову, хоча врані промовляв уже до кількох пар новоженців, в полудне на ювилею пекарів, пополудні в студентськім клюбі про модерну мораль... Приїхав поїзд і сотки осіб делегатів шукали лавреатки. Надаремне. Перешукали весь поїзд — нема. Згинула по дорозі? Ні. Остання стація впевняла, що пані Кюрі таки сиділа у вагоні, який їхав до Копенгаги. Після пів години тайну розяснив портієр готелю, де пані Кюрі вже відпочивала. Побачивши крізь вікно поїзду манифестацію, вона насунула капелюх і пелерину на ніс і перейшла непримітно крізь юрбу простісько до авта. Вона дякує за почесть, але не любить офіціяльних свят. Жінка, яка приїхала до Копенгаги працювати з професором Бором над „розбиттям" атомів — розбила своєю скромністю в пух і прах святошний комітет.

— **Архиепископ і мода.** Швеція має одного з найбільше темпераментних і освічених архиепископів: Натана Седербльома. Це прізвище стало відомим у всьому світі минулого року, коли він головував у Штокгольмі на світовій конференції соборної християнської церкви. Він промовляв тоді весь час одночасно з повною свободою на чотирох мовах: шведській, англійській, французькій та німецькій. Тому останню його проповідь переклала з цікавістю европейська преса. Вона була на дуже актуальну тему: про жіночі короткі спідниці. Він казав: „Коли я бачу в залізниці молоду жінку, прикриту клаптиком матерії, який має представляти спідницю і не сягає нижче колін, мене охоплює милосердя і думаю собі, чому кравчиня не додала трохи більше матерії. Загально я не зважився би виступити проти всесильного маєстату жіночої моди, але нинішні короткі спідниці є препогані. З погляду гігієни та пристойности було би вже краще носити штани". І слухачі кивали головами. Ріжні з ріжних причин. Одні тому, що погоджувались, инші думаючи: до яких диvоглядних висновків доводить нинішня диvоглядна жіноча мода таких поважних людей як штокгольмський архиепископ!...

— **Світова хроніка.** В одній великій фабриці у Шікаго бандити розбили скриню з платиною та дiямантами вартости 100.000 фунт. штерлінгів. — Сензаційну теорію проголосив російський учений, професор медичного виділу в Ростові д-р Дарашкевич: щі дення вісти впливає шкідливо на нервову систему і витворює по літах бактерії в мізку. — Відомий австрійський співак Лев Слезак почав процес з дирекцією віденської опери, вважаючи себе покривдженим надто малою місячною платнею, яка є: 11 міл. кор. Від директора опери, який скривав йому дійсну гажу инших співаків, таких як Пікавер, що брав більше, він домагається нині відшкодування 1.270,000.000 кор. — У Берліні починаються міжнародні наради в справі залізничої комунікації Европи з Японією: від Парижа до Владивостоку. — На північно-східнім побережжі Сахаліну Японці відкрили нові нафтові терени, з яких можна добувати 300 тон денно; таким робом японська маринарка матиме власну нафту. — Якийсь берлінський інжинір винайшов нову рушницю, яка має 25 куль, пробиває на 2000 м. сталеву бляху на 2 м. м. і стріляє безшумно.

— **„Свобода"** ч. 41 містить: Нова партія. Кооперативне свято у Львові. Невдачі радикалів. З організаційного руху. Старостинська самоволя. Що чувати у світі. Новинки. Гуцульщина і соціялістичний радикалізм. Під крилами польської **влади**. Всячина. Господарські вісти. **Дописи з** краю.

Орґанізаційний рух.

Нарада в Збаражі.

В понеділок 18. жовтня ц. р. мало відбутися в Збаражі всенародне віче під отвертим небом, бо місцеві Українці покищо не мають власної салі, а велика будівля Українського Дому є щойно тільки в початках будови. Віче скликав Повітовий Народний Комітет УНДО під проводом голови д-ра Андрія Гаврилюка і ще 18. вересня ц. р. вніс подання до староства, котре з рішенням зволікало кілька тижнів і щойно на кілька днів перед вічем не дало дозволу на віче з тих мотивів, що, мовляв, недалеко будується Український Дім і заходить небезпека, що на когось з учасників може впасти цеґла, або й сам учасник в яму з вапном. Одначе те все є виключно викрутом, бо вічева площа находиться доволі далеко від будови, а староство нарочно не допустило до віча, хоч давало вже в цім році дозвіл на віче під отвертим небом і то на ринку в торговий день послові Брилеві. Не було часу повідомити повіт про заказ і тисячі народу збиралися на площі, а потім відійшли з нічим. Рішено відбути наради відпоручників поодиноких сіл, що й сталося і наради відбулися при участи 225 учасників під охороною старостинського комісаря Гебановського, що зі салі не хотів уступитися і весь час писав, що говорили поодинокі бесідники — і відділу поліціянтів. Наради відкрив д-р **Гаврилюк**, а проводив **Іван Ткачук**, господар з Красноселець. Політичний реферат про сучасне політичне положення нашого народу в Польщі виголосив д-р **Степан Баран** з Тернополя, обговорюючи обширніше дві справи: земельну і шкільну. Опісля говорив про відносини в польському соймі і про польську політику на „кресах" посол **Борис Козубський**, а потім пні **Бляшка Баранова** з Тернополя реферувала про потребу участи нашого жіноцтва в політичних організаціях. В дискусії порушено головно справу дальшої будови Українського Дому в Збаражі, котру обширно обговорив д-р **Іван Кульчицький**, почім замкнув збори предсідник Іван Ткачук відповідною промовою. В нарадах взяли участь найсвідоміші селяне, кількох місцевих інтеліґентів і вісьмох священиків з повіту.

З судової салі.

15 місяців невинно у слідчій тюрмі.

Дня 18. ц. м. відбулася перед окружним карним судом в Ломжі (на границі Східної Прусії) карна розправа проти українського студента **Володимира Барана**, обвинуваченого за злочин головної зради з арт. 108 к. з., за який грозила йому досмертна вязниця.

На основі акту обвинувачення був Баран нібито літом 1919. р. предсідателем чрезвичайки в Камянці на Поділлі і в тім характері нібито засудив на кару смерти й розстріляв **вісімсот** Поляків, а надто заморив вісімдесять Поляків голодом. Між иншими засудженими був нібито також якийсь Зигмунт Кринський, однак його не розстріляно, бо випросив його від смерти у Барана його знакомий, радянський чиновник Водопянов. По приході польських військ на Україну Кринський втік до Галичини, де дістав посаду при Повітовім Виділі в Городенці, а опісля перенісся на другу посаду до Ломжі.

Нещасна доля занесла Володимира Барана також до Ломжі, де він нарокував до 33. п. п. і там стрінув Кринського, котрий зробив на нього негайно донесення і спричинив арештування ще літом 1925 року.

Розправа, в часі котрої переслухано трицять свідків, виказала повну безосновність доносу і зізнань Кринського, бо комісарем у Камянці під той час був сороклітний Михайло Баран, а не сімнацятьлітний Володимир Баран. Тому суд увинив обви увачено. Це qui pro quo коштувало обвинуваченого Барана **пятьнацять місяців слідчої тюрми.**

Боронив д-р **Степан Шухевич** зі Львова. В. Т.

Лист до редакції.

Прошу не відмовити вмістити на сторінках Вашого часопису отсю заяву:

На сторінках деяких органів української преси надруковано оголошення від „Комітету Українського Національно-Політичного Обєднання", в якому зазначено, що в склад цього Комітету входить також „Закордонна Група Партії С.-Д." на чолі з п. Галаганом. Одночасно з цим в російській закордонній пресі зявилося повідомлення про утворення за кордоном українського національного обєднання з участю українських с.-д. В інтересах поінформованости українського громадянства Закордонна Делегація УСДРП заявляє: 1) УСДРП ніякої участи в зазначеному обєднанні не бере. 2) Так звана „Закордонна Група" п. Галагана не є жадною організацією УСДРП з огляду на те, що п. Галаган за свою протипартійну діяльність ще в травні 1924 р. постановою партійної конференції в Празі завішений у правах членства партії. 3) УСДРП не має нічого спільного з так званою „Закордонною Ґрупою" п. Галагана і за її діяльність не може нести жадної відповідальности.

За Закордонну Делегацію Української Соц.-Дем. Робітн. Партії: **Іс. Мазепа.**

Прага, 16. X. 1926.

До всіх Філій і Читалень Тов-а „Просвіта" в краю.

Ще в місяці березні ц. р. розіслано до всіх філій звідомлення разом зі статистичним аркушем, які належало найдалі до 15-го липня ц. р. виповнити і після цього переслати Головному Виділові до дальшого урядування. Точні дані з діяльности філій і читалень потрібні до виготовлення загального звідомлення з діяльности Товариства „Просвіта". Та не всі філії виконали наше зарядження, через що спиняється роботу в цілости. А речинець Загальних Зборів Матірного Товариства доволі близький. Тому ще раз пригадуємо справу виготовлення звідомлень. Належить їх переслати найдалі по 12. листопада ц. р.

З Канцелярії Тов-а „Просвіта".

ОПОВІСТКИ.

Український Наддніпрянський хор під управою Петра Євсевського у складі 30 осіб виступає:

Пятниця 22.X. Городенка.
Субота 23.X. Городенка.
Неділя 24.X. Коломия.
Понеділок 25.X Делятин.
Вівторок 26.X. Делятин. 719 13-?

Подяка.

Отсим складаю прилюдну подяку Вп. п. Симонові Нассові зубареві у Львові Сикстуська 17. за солідне виконання мені штучних зубів.

Розалія Проць.

За редакцію відповідає Василь Мудрий. Видає Видавнича Спілка „Діло". З друкарні Видавничої Спілки „Діло", Львів, Ринок ч. 10.

А фізична праця є конче потрібна, якщо промислова школа має виховувати добрих, кваліфікованих ремісників, а не „фінансів“ поліцаїв. Нам треба взагалі виліктися з польсько шляхотської школи. В даному випадку нам слід наслідувати не Поляків, а Жидів, які — хоч мають вродженую відразу до фізичної праці — приневолені життєвими вимогами творять промислові школи і то школи не самої теорії, але школи праці.

Ред. Ф. Федорців ставить внесення, щоби нинішню анкету припинити. В загальному ми вже ознайомилися з потребою реформи. Щоби дати субстрат до спеціальної дискусії, треба заслухати конкретні реферати. Було би бажаним, щоби Гол. Управа УПТ., маючи на увазі напрямки нинішньої дискусії, за місяць скликала нову анкету, базуючи її на конкретних рефератах, з порівнанням реформи школи, переведеної в инших державах, а в першу чергу на Рад. Україні, в Чехословаччині й Німеччині.

Проф. Біленький зазначує, що криза істнуючого шкільництва не є педагогічної, тільки економічної натури. З тієї точки виходячи, слід застановитися, якої школи нам треба з погляду економічного. Тому требаб подбати про референтів до поодиноких питань, як справа середньої школи, заняття в гімназіях і семинаріях, справа нижчих шкіл, а головно рільничих і промислових.

Інж. Попович наприкінці зазначує, що життєві умовини самі доведуть до реформи школи. Вже те одно, що наша інтелігенція думає про цю справу є добрим знаком, бо видно, що вона хоче запобігти злові. Зрештою, ширше обговорення цієї справи він лишає до найближчої нагоди.

Після короткої, здебільшої рекапітуляційної промови п. Иос. Танчаковського, голова проф. Терлецький вказав на розбіжність думок, на слабо скристалізовані погляди в тій справі й — обіцюючи в короткому часі скликати другу, більш спеціяльну анкету, — закрив зібрання.

Ми дещо ширше подали цей звіт, щоби й широким громадським колам усвідомити вагу наростаючої проблеми і дати їм підклад до застанови над цею преважною проблемою.

Після вбивства.

Голоси преси.

Львівська польська й жидівська преса далі розглядає крівавий вчинок з вул. Королівської та намагається по лінії своєї етики і світогляду робити відповідні висновки.

„Слово Польске“ ходить слідами пок. кур. Собінського. Вчора завітав представник цього органу ірраціонального „затисненого пястука“ до дому жалоби (Грунвальдська бурса) і звідтіль, знад труни вбитого виніс такі християнські рефлексії:

„Опускаючи будинок Грунвальдської бурси, мимовільно кидаю оком на величаву панораму Львова. До голови приходить рефлексія: чи можемо обманювати себе, що то вже остання польська кров на вощених вулицях того міста? І чи вони можуть обманювати себе, що Львів, не зважаючи на те, колинебудь перестане бути польським? Серед тих думок сходжу вниз, пройнятий безмежною жалобою, з'є й великою надією, що маючи таких Собінських, не зігнемо карку перед ворогом і не відчинимо затисненого пястука“.

„Дзеннік Людови“ в статті „Політичне вбивство“ додумується, що вбивцями є українські терористи, що отже пок. кур. Собінський згинув як жертва політичного атентату.

„Шкільна ділянка на окраїнах в останньому році поважно загострилася. Зі вступом в міністерство освіти п. Ст. Грабського започатковано в шкільництві фатальну політику, яка навіть у польському громадянстві викликала велике невдоволення, а Українці приняли її як провокацію. П. Грабський, підтримуючи хайдери, одночасно здійснював програму нищення національних шкіл і перемінював їх на утраквістичні. Жертвою тієї непочитальної політики впало кількадесять польських шкіл, а українське шкільництво просто зісітковано. Пригадуємо масові батьківські віча у Львові, на яких енергійно протестовано проти переміни польських гімназій на утраквістичні. Коли Поляки так опиралися зарядженням польських властей, то слід зрозуміти, як глибоко відчуло ті болючі реформи українське громадянство. Воно признало їх замахом на своє національне шкільництво.

Кур. Собінський, як виконавець зарядження своєї зверхньої влади може завинив ревністю в їх виконуванні, може є його виною, що в своїх зарядженнях дав послух домаганням народових ячейок, щедро розсіяних на окраїнах, які вживають всіх засобів, щоби національну боротьбу розпалити до пожежі.

Хоч п. Грабський вже давно опустив міністерство освіти, його наслідники не зробили нічого, щоби зірвати з його фатальною політичною лінією в окраїннім шкільництві і направити поповнені помилки. Уряд „моральної санації“ в тій ділянці, на жаль, не нарушив ані одної цеглинки в ґрабщині. Жертвою тієї політики впав кур. Собінський, бо вона вкала мстиву зброю в руки атентатчиків. Наглядним фальшом є твердження „Слов-а П льск-ого“, немов би ліберальніший політичний напрямок після травневих випадків осмілив атентатчиків. Якраз тут усе лишилося по давньому“.

Далі вказує „Дзеннік Людови“, що цього акту не можна приписувати всьому українському громадянству. Напад був ділом кількох одиниць або гуртка осіб. Не повинно це дати приводу до поширення національної боротьби. Навпаки, розум повинен просвітлити хоробливу атмосферу.

Краківський „Час“ дуже оригінально оцінює мотиви атентату. Мовляв, атентатчики хотіли вбити думку польсько-українського порозуміння.

„І в громадянстві польськім і в громадянстві українськім все більше дозріває думка про потребу взаїмного зближення. Польське громадянство зрозуміло (?), що політика Ст. Ґрабського зачинювання українських шкіл під покришкою їх утраквізації, як така, що дразнить (sic!) Українців, є лише на руку непримиренним українським націоналістичним і українським комунізуючим елементам, але з польського становища є помилкою і то дуже шкідливою. Вже останній міністр освіти п. Суйковський відкинув політику п. Грабського і заповів її ліквідацію (?!). Теперішній кабінет приготовлювався (справді? — Ред.) піти в тому самому напрямку і з усею рішучістю. На скільки відомо (кому? — Ред.), бл. п. кур. Собінський одержав інструкції, щоби стримував утраквізацію (чого? — бож прецінь вже не було що „утраквізувати! — Ред.) і справді в тому напрямку ділав, не вважаючи на пристрасну критику вшехпольської групи, такої могутньої у Львові. Не було в останніх тижнях більше критикованого тою ґрупою в Сх. Галичині урядовця, як бл. п. Собінський. (Чи припадком „Час“ не впав з неба? — Ред.). Відомо було також (кому? — Ред.), що теперішній кабінет не піде шляхом відбирання Українцям їх прав ані до народніх шкіл, ані до середніх шкіл. — що більше, що поважно (чуєте, поважно думає) про відкриття українського університету. Така політика, будучи в найвищому ступні не на руку польським і українським шовіністам, що змагають до загострення боротьби обох народів, мусіла бути перервана. Українські шовіністи, як все на те вказує, постановили припинити її в подібний спосіб, як перед кільканацяти літами перепинили польсько-українську угоду, й ужили до того револьверу.

Не треба себе обманювати. Скритовбивчий вчинок викличе в польському громадянстві відрух обурення і відрази. В такій атмосфері буде заглушений голос політичного розуму й інстинкту, що наказує порозуміння з мешканцем т ї самої хати, в якій самі мешкаємо. Послух і так вже зустрічав трудноші, приглушений демагогією деяких партій, що голосять клички безоглядної боротьби з Українцями. На місце порозуміння, в суті річи дуже важкого, обіцюють вони чи то упокорення і придавлення Українців, чи то навіть повільне їх винародовлення засобами, запозиченими з німецьких зразків. Вівтірковe вбивство улекшить тим партіям їх шкідливу, на нашу думку, роботу. На всякий випадок шанси порозуміння по обох сторонах зменшились.

Пролита вчора кров визначного урядовця і доброго сина народу буде пролита даремне, якщо в обох посварених народах не побудить до ділання людей, які розуміють фатальні для обох сторін наслідки національної ворожнечі. Ще по одному і другому боці є численна група людей, не пройнятих шалом націоналізму. Головно в теперішньому польському уряді, в якому політики, що походять з польсько-руських окраїн, від їх півночі аж до полудня, грають таку визначну ролю, повинна найтися свідомість, що на окраїни не можна йти під проводом польського шовінізму“.

Коли отже в атентаті на пок. кур. Собінського „Час“ дошукується стільки макіявелізму, спрямованого на недопущення до польсько українського зближення, то з рівним правом міг би пошукати атентатчиків серед польських шовіністів, як їх шукає серед українських. А зрештою аж прикро читати всі ті смалені дуби старої краківської консерви.

Памятайте: Рідна Школа — це народня фортеця, це певний захист в добі лихоліття!

Відгуки дня.

Остання осторога.

Скільки я не наговорюся своїм знайомим, щоб не ховали грошей у задню кишеню штанів — нічого не помагає. Один не слухає, бо... не має загалом що ховати, другий не слухає, бо не вірить у мій досвід під тим оглядом.

— Я повірив би кишеньковому злодієві, але малому фейлєтоністові?!... — говорить один.

— Хіба ти?! — догадується другий і не кінчить, бо... не випадає.

Толкуй і вияснюй тоді кожному, що не конче треба бути злодієм, щоб знати їхні штучки, як не конче бути розумним, щоб стати послом.

Просив я вже і деякі часописи, щоби звернули людям увагу на непрактичне ношення грошей, але ніхто не хотів цим заінтересуватися. А прецінь повинніб.

Гріш Українця — це гріш цілого народу і не годиться виставляти його на крадіж тимбільше, що кишенькові злодії по галицьких містах переважно чужої національности.

Такі і тим подібні аргументи не переконали, видно, одного мого приятеля, бо він колисьто позбувся цілої своєї фортуни. Позбувся в несимпатичнім стиску, після симпатичного концерту.

Але остаточно — яка мені з цього біда! Не хотів слухати моїх порад, нехай тепер слухає виття вітру в своїй порожній кишені.

Одно тільки мені прикро. Під його опікою була моя найновіша симпатія. Він пішов для неї по плащ до роздягальні і тоді власне сталося йому нещастя. Випадалоб мені тепер понести бодай якусь часть коштів тієї опіки, але я вдаю, що не додумуюся.

— В нинішніх часах стільки кишенькових крадіжей, що твоє нещастя зовсім не відокремлене! — потішаю його.

При тому не забуваю додати, що цього місяця живу на кредит, хоч він і без того знає мої маєткові відносини.

Але, щоб запобігти дальшій втраті національного майна на користь нетрудового, чужонаціонального пролєтаріяту, зраджу тайну, звідки знаю про непрактичність держання грошей у згаданій кишені.

Як відомо, підчас виборів до сойму переважна часть управнених до голосування Українців сиділа за решіткою. Сидів тоді і я. Як політичний вязень мав я нагоду познайомитись із ріжними опришками від кишенькових злодіїв до торговців дівчатами включно. Тоді-то, між одною і другою сваркою визначних сторожів, пояснював мені злодій Сєвковский ріжні штучки і тайни своєї професії.

— Panie redco — (я мав тоді такий титул), chyba idjota trzyma pieniądze w tylnej kieszeni. Jak tylko się taka okazja, to pan by sam potrafił wyciągnąć mu portfel. Niech pan kiedyś sprobuje!

Що правда, я цього не пробував, але від цього часу ніколи не ношу в тій кишені грошей, як-що мені трапиться, що загадом їх ношу.

Думаю, що після моєї нинішньої остороги ніхто вже не буде такий наївний, щоб носити там їх дальше й наражуватися на страту та на... їзи, яке даває таким людям мій співстраждальник.

А колиб усі люде перенесли свої портфелі в безпечніший сховок, то злодії напевно звернулися би знову до кравців, щоб ті видумали ще якусь кишеню, вигідну для їх екзистенції і їх небезпечної штуки.

Галактіон Чіпка.

P. S. — В хвилі, коли я мав віддати до друку фейлєтон, явився в редакції другий знайомий і сповістив, що йому перед годиною вкрадено портфель з верхньої кишені. Але це не повинно нікого зражувати!

P. P. S. (не польська партія соціялістична, а post post scriptum). В хвилі, коли я робив коректу фейлєтону, явився перший мій знайомий з вісткою, що йому вернулися всі документи. Злодії згідно з умовою переслали їх почтою, доказуючи тим, що вони попали між гроші зовсім безпотрібно.

З церковних справ.

Василіянський архимандрит у Римі. — Друга Василіянська провінція. — Василіянський фільос.-теольоґічний факультет.

На основі виданого на днях декрету римської курії дістав чин оо. Василіян право вибрати собі власного архимандрита з осідком у Римі. Таким чином українські Василіяне, без уваги на заключений конкордат Риму з Польщею, матимуть змогу основувати власні провінції у всіх тих державах, в яких живуть греко-католицькі Українці.

Першим наслідком цього декрету є оснування другої Василіянської провінції, а саме на Закарпатті, яка є вже затверджена. Підготовується оснування дальших Василіянських провінцій у Югославії, Румунії, Канаді, Злучених Державах в Північній Америці і Полудневій Америці.

Папська курія висказала також готовість заснувати в Римі для українських Василіян фільософічно-теольоґічний факультет. Цей факультет має увійти в життя вже небавком. В цій справі має виїхати до Риму в найближчих днях висланник протоіґумена оо. Василіян о. А. Калиша, що переведе в порозумінні з Ватиканом справу іменування і приміщення архимандрита, як також справу введення в життя фільос.-теол. факультету.

НОВИНКИ.

— **Конфіската.** Вчорашнє число „Діла“ сконфісковано за два місця в статті „Після вбивства“. Це 97-а чергова конфіската нашого органу в цьому році.

— **Зменшення числа закордонних хліборобських робітників у Німеччині.** З Берліна доносять нам, що на підставі окремої постанови німецького уряду буде значно зменшений контингент закордонних хліборобських робітників, між якими найбільше зарібкових емігрантів з Польщі. З огляду на тяжке положення німецького робітничого ринку мають бюра посередництва праці доручення приймати в першій мірі зголошення місцевих робітників, а внесення на приняття закордонних робітників тільки в таких випадках, коли не вичерпаний новий, зменшений контингент і коли внесення роботодавців заявлені найпізніше до 1-ого листопада 1926 року.

— **Наші артисти на чужині.** Відомий баритоніст Залеський, член медіоланської „Скалі“, виступив як гість у братиславському театрі в опері „Ріґолетто“. Словацька преса пише про голос і гру Залеського з найвищими похвалами.

— **Ucrainica.** В „Прагер Прессе“ з 15-го жовтня поміщена довша замітка про роскопки в Ольбії, що стоїть тепер під охороною українського комісаріяту народньої освіти. В статті зазначується, що відтепер цінні предмети тих роскопок не вивозитимуться до Ленінграду, як це було перед війною, а віддаватимуться до українських музеїв в Одесі й Миколаєві. Вістка про богаті висліди розкопок в Ольбії та про допомогу українського радянського уряду обійшла теж в коротшій формі й німецьку берлінську пресу. — „Франкфуртер Цайтунг“ з 10-го ц. м. містить довшу телеграму про „Український Науковий Інститут у Берліні“ й підкреслює його велике значіння.

— **Міжнародня виставка книжкового мистецтва** відбудеться літом слідуючого року у Ляйпціґу заходом „Товариства німецьких книжкових артистів“ при допомозі лайпціґської міської управи та під протекторатом проф. Гарнака, президента Академії Мистецтв, проф. Лібермана й письменника Г. Гавптмана. Виставка, що буде поміщена в салях „Музею Мистецтв“, має на меті дати перегляд найкращих досягнень на полі книжкового мистецтва від 1914 ого року до сьогодні й звертатиме увагу в першій лінії на якість і мистецьку вартість. Наші видавці можуть звертатися в справі виставки покищо на адресу: Deutscher Buchgewerbe-verein, Leipzig, Deutsches Buchgewerbehaus, Dolzstrasse 1. Близших інформацій може теж уділити З. Кузеля, Charlottenburg, Suarezstr. 46.

— **Львівська хроніка.** Львів матиме нового міністра від сміття: дотеперішній управитель „заведення до чищення міста“ інж. Містерка зрезиґнував із цього почесного, але преважкого становища, тому, що ані населення у своїй дбайливости про чистоту, ані сам маґістрат у своїй політиці ощадности не хотять причинитись до чистого вигляду міста. — Арештували якогось Матловського, буцімто бувшого російського офіцира, який умів видурити від львівських дідичів т. зв. „експортові посвідки“ і відпродував їх спекулянтам, заробляючи на цьому грубі долари.

— **Почта і точність.** Один з наших передплатників з Данціґа пересилає нам часописну опаску на доказ, що часопис висланий із Львова дня 23. вересня доручено йому щойно 15. жовтня, після повороту з Києва, звідки завернули хибно спрямований часопис львівською почтою. На його потіху можемо хіба переказати йому нашу чудасію: дня 26. вересня 1906 р. одна

во Польске" ч. 291 з 27. жовтня 1926 р.).

Над цим повинні застановитися ті, що ще зберегли дрібку розсудливости, що вірять в етичні основи, в непоборні закони розвитку і поступу, яких окрилює туга за кращим життям. Затисненим пястуком можна наробити багато шкоди, але не можна розвязати найпримітивнішого життєвого питання. Бо пястук, хоч належить до організму, є сам в собі, як окрема сила, неорганічним засобом регуляції відносин. Пястуком не кермує думка, тільки сліпий гін варвара, котрий думає, що це найкращий винахід культурного людства.

Конґрес Інґеза.

Вплив війни й революції на здоровля й процес розмноження українського народу.

(Від власного кореспондента.)

Берлін, 18. жовтня 1926.

В часі між 10. і 16. жовтня відбувався в Берліні під проводом д-ра Моля перший міжнародній конгрес для сексуальних розслідів, на яких явилося незвичайно велике число учасників, в першій мірі членів „Міжнародного Товариства для для сексуальних розслідів („Інгезе") із Австрії, Англії, Аргентини, Болгарії, Голяндії, Данцігу, Еспанії, Естонії, Італії, Мадярщини, Німеччини, Норвегії, Польщі, Румунії, Союза Радянських Республик, Сполучених Держав Північної Америки, Франції, Фінляндії, Чехословаччини, Швайцарії та инших держав.

На цьому конгресі, що пройшов з великим успіхом, була заступлена й українська наука в особі проф. д-ра Бориса Матюшенка, що був делегатом „Українського Вільного Університету в Празі".

Проф. Матюшенко брав живу участь у працях конгресу, був вибраний до президії „Секції соціяльної гигієни й евгеніки" побіч Голяндця Штайнмеца й Німця Гротяна й виголосив два реферати, а саме в пятницю, дня 16. жовтня „Про переміни в здоровному стані українського народу під впливом війни й революції". Йому припала теж честь витати Конгрес від Українського Університету в Празі на святочному отворенні, що відбулося в неділю 10. жовтня, в салі засідань німецького парляменту.

Коли перший реферат д-ра Матюшенка, відчитаний на засіданні Секції соціяльної гигієни й евгеніки", цікавий більше для спеціялістів, представляє другий реферат „про переміни в здоровному стані українського народу" незвичайно великий інтерес і для широкого загалу, зокрема для нашого громадянства. Й тому дозволю собі передати тут коротко його основний зміст, надіючися, що Шановний Прелегент оголосить його в цілости.

Український нарід належав перед війною до найздоровіших народів Европи і визначався гарним ростом (4 місце після Скандинавців, Англійців і Сербів), широким обемом грудей (перше місце між европейськими народами) й великою плідністю. В переважаючій більшости звязаний з землею й хліборобством (90% селян), український нарід стояв оддалеки від шкідливих впливів індустріялізму з його соціяльними хворобами, як туберкульоза, венеричні недуги й алькоголізм. Туберкульоза належала на Україні до менше поширених недуг і на неї недужало тільки 20—25 душ на 10.000 людности, венеричні недуги, що на Московщині обіймали цілі простори й переважну частину людности (н. пр. в Орловщині недужало до 90% усієї людности на сифіліс), були на Україні в такій формі цілком незнані й траплялися тільки спорадично, а алькоголізм ніколи не прибирав таких застрашаючих проявів, як н. пр. у Франції, де на голову припадає річно 20—25 літрів чистого спірту проти 2—2½ літрів на Україні. Українці визначалися теж великою плідністю й виказували перед війною (в роках 1910—1914) 18·2‰ річного природного приросту, при 42·5‰ народин і 24·3‰ середньої смертности.

Цей природний розвиток людности України, що числила перед війною кругло 40 міліонів, перервала світова війна, завдаючи українському народові великі шкоди й втрати квантитативного й квалітативного значіння. Вона захопила в свої ряди 4 міліони найкращого мужеського матеріялу в самій силі віку й завдала по обчисленню прелеґента кругло 2,300.000 втрат, з чого 600.000 припадає на жертви війни, 1,200.000 на зменшення народин і 400.000 на збільшену смертність між цивільною людністю. Ще важніша та обставина, що наслідком війни потерпіли найздоровші, вибрані особи й через те погіршилася значно якість людського матеріялу, що відібється ще на довгі довгі часи.

Західна Україна була тереном довголітніх боїв і перебула цілий ряд тяжких економічних і соціяльних потрясень, переселень і страшних пошестей, як тиф, холера й дизинтерія, одначе ще тяжче відбилися на Україні дальші часи революції, громадянської війни й панування большевизму (1917—1921). Вистане згадати, що на протязі чотирьох років (1918—1921) занедужало на тиф 9 міліонів людей, або рівно ¼ загального числа людности Радянської України. В 1921 і 1922-ому році вибух на Україні страшний голод, як наслідок большовицької господарки, й обхопив майже половину української людности (понад 10 міліонів), забираючи гекатомби жертв (місцями до 50% усієї людности) й викликуючи значні зміни в фізичному вигляді населення (нпр. збільшення довгоголовости).

Наслідком усіх тих подій збільшилися на Україні соціяльні недуги й кинулися нові пошести, як нпр малярія, на яку від 1923-ого року захоровує річно 700.000 до міліона душ. Туберкульоза збільшилася тепер у четверо й пятеро проти довоєнного часу, особливо між дітьми, між якими тепер сотки тисяч сиріт і кругло 200.000 безпритульних. Венеричні недуги, що колись були рідкістю, поширені тепер уже й по селах і навіть між малолітніми дітьми. Наслідком большовицьких експериментів затратилася всяка мораль розбилося родинне життя й пропала давня любов до дітей. Проституція кинулася вже й на села, й — як виказує радянська статистика — обхоплює 1—2% усіх жінок селянок після 15 року. Між безпритульними підростками-дівчатами між 8 і 16-им роком життя нараховано тільки 20% невинних, а за те аж 30% заражених венеричними недугами. Алькоголізм прибрав теж застрашаючі розміри й український комісаріят фінансів підрахував, що за 7 місяців 1924-го року сконфісковано в самій тільки київській губернії 20.000 самогонних апаратів, які випродукували приблизно в короткім часі 3½ міліона відер горівки, спотребовуючи до цього понад 3 міліони пудів збіжжа.

Наслідком цього наступило сильне зменшення розмножування, особливо між інтелігенцією, що найбільше потерпіла. Число народин, що перед війною виносило пересічно (за рр. 1910—1914) 42·5‰ річно, спало тепер до половини (22·0‰), зате майже подвоїлося число смертности (з 22·4‰ на 31·6—37·3‰), спричинюючи аж до останніх часів (особливо за роки 1920—1922) значний убуток природного приросту (1920 — 9·6‰, 1921 — 2·5‰, 1922 — 9·6‰, в деяких губерніях, нпр. у катеринославській, аж до — 56·0‰). Через те людність у границях теперішньої Радянської України за останніх десять літ не то, що не збільшилася, а зменшилася з 27,680.000 в 1914-ому на 27,628.000 в 1925-ому році, хоч, рахуючи 1·8% річного приросту, повиннаб виносити кругло 31,000.000. Иншими словами Україна втратила квантитативно 7—8 міліонів душ, або що найменше ⅕ людности й потребуватиме довшого часу, щоб ці втрати відбити. Одначе треба завважити, що від 1922-го року обставини змінюються на краще, так що деякі губернії виказують уже деякий приріст (нпр. Волинь у 1921-ому році + 8·5‰, в 1922 + 20·2‰; Поділля 1921 + 2·8‰, 1922 + 9·6‰; Полтавщина 1921 + 2·1‰, 1922 + 4·7‰; Чернигівщина 1921 + 9·9‰, 1922 + 13·5‰), який був би значно більший, якби не те, що число абортів виносить понад 45% усіх вагітностей сільської та міської людности.

Далеко гірша справа з квалітативними втратами і на їх вирівнання прийдеться ждати кілька поколінь. **З. К.**

Шкільна анкета.

В справі реформи українського приватного шкільництва.

Нові часи, — нові пісні! Нові часи ставлять до нас нові вимоги, домагаються відповіди на них. Українське громадянство відчуває ті нові постуляти, домагаючись життєвого шкільництва, ставлячи домагання реформ в першу чергу в українському приватному шкільництві.

Цей подих нового часу відчула й наша найвища шкільна магістратура. Головна Управа УПТ. „Рідна Школа", коли в минулому тижні скликала шкільну анкету, щоби ознайомитися з домаганнями громадянства. Анкета відбулася 15. ц. м. Взяло в ній участь 22 представників нашого педагогічного, культурно освітнього й економічного світа.

Анкету відкрив довшою промовою голова УПТ. проф. Ом. Терлецький, вказуючи з одного боку на те, що школа, як і церква, не може робити наглих скоків, що не може переводити ризикових експериментів, а з другого боку на потребу реформи, якої домагається громадянство й яка органічно випливає з постулятів життя. Коли мова про реформу, то — очевидно не мається на увазі лише справ чисто формальних, але змісту школи, її духа і її життєвости. При тому слід уважати, що реформа мусить бути поведена так, щоби не обнизився рівень загальної освіти. Тепер здебільшого лунають голоси, що — мовляв — гімназій нам непотрібно, семинарій нам непотрібно. І в тому є богато правди, бо ті школи в нинішньому часі не дають абсольвентам хліба. Одначе треба мати також на увазі загально-освітні постуляти громадянства.

УПТ. „Рідна Школа" має тепер такі школи: а) 10 гімназій (з того 5 повних і 5 неповних, — 8 клясичних і 2 гуманістичні, — 6 коедукаційних і 4 жіночі) з 1993 учнями й ученицями; б) 6 учит. семинарій (головно жіночі) з 728 учен.; в) 4 промислові курси (2 у Львові, 1 в Станиславові і 1 в Перемишлі) з около 300 учнями й ученицями й окремо на своєму етаті торг. школу тов. „Просвіта" і г) 19 народніх шкіл зі 100 клясами і 2.769 дітей. Коли думати про реформу, то слід подумати, від чого її зачинати: чи від середніх шкіл, чи промислових і в якому напрямку, а далі чи від мужеських чи жіночих. Бесідник є того погляду, що легше й правильніше починати реформу від жіночих шкіл. Зрештою, просить присутних висловитися в порушених питаннях.

Перша забрала голос відома наша діячка п. К. Малицька, вказуючи на потребу піднесення національного духа в наших школах. Наші батьки і молодь затуманені чадом патентів і державних посад. В найкращому випадку можуть вони одержати ту вимріяну посаду на чужій національній території, в результаті пропадаючи для свого громадянства. Нема в нас охоти служити власному народові. Жажда патентів з одного боку, а життєва безпорадність з другого довели до того, що 1.700 абсольвентів і абсольвенток учит. семинарій безвигладно і безуспішно жде посад. А коли недавно „Союз Українок" уладжував 5-місячний курс провідниць на село (до захоронок, діточих садків і т. п.), то не зголосилася ні одна абсольвентка семинарії. Важко в тій хвилині здати собі справу, в якому напрямі повинна піти реформа. Треба нам використовувати державні фахові школи; треба теж заснувати 2-річний виховно-фребелівський курс, а в загальному починати реформу від жіночих шкіл, бо це легше, доцільніше і менше коштовне.

П. Лісецький (Золочів) є за тим, щоби не відтягати реформи. Школа повинна заспокоювати всі потреби громадянства — так, як це діється на заході. Школа повинна творити органічну цілість. Школа повинна вязатися в суцільну київ тицю ступнів і типів. Отже: захоронка, 6-клясова народня школа (бо 7 і 8. кляси не підходять під життєві умови), — нижча технічна школа огородників, кухарів, машиністів, рільників і т. д. В наших школах ми повинні приноровити перлюстрацію учнів і встановлювати, хто до чого надається, як це роблять Німці, переводячи спеціялізацію виховання і призначення своєї молоді. До високих шкіл слід призначувати тільки дуже талановитих та умово розвинених. Від чого почати? Перш усього слід оглянути місцевости, встановити, який сирий матеріял мається в даній околиці і відповідно до того заслосувати фахові школи. З семинарій залишити дві, решту зліквідувати. Опісля змінити типи гімназій на більш життєві, а ті, де фреквенція мала, зліквідувати.

Д-р М. Конюба зазначує, що найбільший гріх суспільности міститься в тому, що вона вважає кожне неурядове заняття неінтелігентним. Лякаємося працювати реально. Наші школи витворюють цілі фаланги нежиттєвого, позбавленого твердого ґрунту пролетаріяту. Що з того, що наші семинарії продукують певну кількість учительства, коли воно не може найти пристановища. З другого боку не можемо зовсім припинити продукції інтелігенції. З того повстає круговорот, заплутаний ґордійський вузол, який в сучасних економічних умовах важко розвязати. Одначе думка про введення в істнуючі середні школи ще й фахових курсів мало реальна. Вже й тепер учні й учениці, які становлять без сумніву елемент слабщий від передвоєнного, є страшенно перетяжені. Перетяжувати їх ще більше — було би таки нелюдяно. Істнують же товариства охорони звірят, а ми хочемо мучити наші діти! В справі реформи шкіл перший голос повинні мати економісти.

Д-р О. Макарушка. Справу реформи нашого шкільництва слід пристосувати до соціяльно-економічного стану нашого народу. Фактом є, що в 90% ми є народом хліборобським. Першим нашим завданням є здвигнути і зболатити хліборобський стан. На Вел. Україні земля видає тільки третину того, що може видати, у нас половину. Отже треба нам піднести і поширити агрономічне знання, засновуючи нижчі рільничі школи, з якими тісно вяжуться також школи, приноровлені до инших галузей господарства. На другому місці стоїть справа двигнення й розбудови домашнього промислу і промислу взагалі. Тоді й інтеліґентська надбудова матиме міцну й природну основу.

П-ні Федорчакова вказує на те, що реформу треба починати з низів і ступнево йти вгору. Отже в першу чергу від захоронок і діточих садків, стараючись всецілo занятн дітей, впливати на них і розвивати їх здатности і світогляд. Повоєнна суспільність є недужа. Треба від тієї недуги охоронити дітей.

Інж. М. Творидло не добачує хиб в середній школі, а головно в гімназіях. Він є тієї думки, що давніше в гімназіях вчили добре, а тепер вчать певно ще краще. Суть справи корениться не в такій чи иншій середній школі, а якраз в тому, що громадянство є хворе, що воно не звертає уваги на сучасні вимоги і на нашу господарську структуру. Ми образуємо великі фаланги молоді, образуємо односторонно, а не звертаємо уваги на освіту й виховання мас. Замісць життєво порадних людей, творимо „панів"-жебраків. Головним нашим завданням під теперішню хвилю дати вищу селянську освіту, а з тією метою слід би тимчасом створити хоч одну школу і то в якімсь селі.

Інж. Волосенка вказує, що ми находимося на шляху повної пролетаризації. На нас іде всесильний капітал, а ми не в силі йому протиставитися. Не виховуємо молоді, яка булаб здатна і загартована в опорі проти роздавлюючої машини капіталу. Той напір капіталу сьогодні толочить все: дрібне хліборобство і ремесло. Бесідник не є в силі в тому моменті сконкретизувати своїх поглядів, одначе треба так ставити справу в школі і творити таку школу, яка замісць покорливости долі — витворювалаб духа життєвої порадности, спротиву і боротьби.

Інж. Ю. Мудрак: Сьогодні неможливо буде дійти до синтези. Щож торкається теперішньої середньої школи, то вона витворює лінтяїв, яких єдиною прикметою: відраза до фізичної праці. Любов до фізичної праці намагаються у нас заступити замилуванням до спорту, який для нас мало підходить. Мусимо подумати над реформою гімназій, бо теперішній стан веде до руїни. Вдержуючи у нас істнуючу школу, правительственні кола ведуть політику оглуплення. Школа мусить бути нова, життєва, мусить зацікавлювати і йти з духом часу.

П. Інж. Стефанівський жалується над теперішніми віденськими школами, які вчать теорії, але не вчать [illegible]